

Stipe Buzar, *Realizam i teorija pravednog rata*. Zagreb: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Disput, 2020., 199 str.

Realizam i teorija pravednog rata pr- vijenac je Stipe Buzara u kojem autor pokušava premostiti dvije međusobno nesumjerljive tradicije, smjerajući sin- tezi (ako je takvo što uopće moguće!): realističku tradiciju međudržavnih od- nosa, gdje je zapravo neumjesno po- stavljanje pitanja o pravednosti rata i tradiciju teorija pravednoga rata, koja vodena etičkim kriterijima upućuje na razlikovanje pravednih od nepravednih ratova.

Knjiga je podijeljena u tri dijela. U prva dva djela obrađene su spomenu- te tradicije, a treći je dio svojevrstan pokušaj sinteze, odnosno Buzar nudi realističku teoriju pravednoga rata kao praktičnu etiku vanjskopolitičkoga od- nošenja kojom je ratovanje unutar gra- nica moralne dopustivosti ukoliko je ko- risno za nacionalne interese. U prvom poglavlju *Etičke tradicije o fenomenu rata* Buzar polazi od shvaćanja rata kao “stvarnog, namjernog i široko raspro- stranjenog sukoba političkih zajednica” (str. 20). Takva obuhvatna i opća defi- nicija upravo je pogodna najšire zahva- titi problem. I Buzar ga dobro zahvaća, pokazujući kako je pitanje (opravdano- sti) rata tretirano unutar amoralnoga realizma u spisima Tukidida, Machia- vellija, Hobbesa, Carra, Morgenthaua i Waltza. Nakon tih razmatranja nameće se pitanje “treba li realist biti amoralan ili bi trebao pronaći mjesto za moralne principe” (str. 84). Traganje za odgovo- rom vodi Buzara prema istraživanju kr- šćanskih perspektiva Augustina i Tome Akvinskoga. Premda mnogi njihovi teori- rjski aspekti nisu primjenljivi na suvre- menu teoriju pravednoga rata, oni su nezaobilazni jer predstavljaju prvotne formulacije teorije pravednoga rata.

Zatim slijedi prikaz sekularnih stajališta Grotiusa i Kanta, pa sve do Walzera, koji je postavio temelje suvremene te- orije pravednoga rata. U poglavlju *Iza- zovi za teoriju pravednog rata u svijetu suvremenog ratovanja* Buzar progovara o uspjehu, odnosno neuspjehu teorije pravednoga rata. Tu zapravo u fokus dolazi ono što “opovrgava” i “ruši” čitav napor oko izgradnje teorije pra- vednoga rata, a to je da se ratovi i da- lje vode mimo okvira (us)postavljenih tom teorijom (uspud budi rečeno da je rat ateorijski termin!). Dakako, Buzar ne bježi od takvih prigovora, nego se s njima razračunava služeći se temeljnim postavkama Walzera (“kategorija lju- di i kategorija medija”, str. 123–130). Posljednje poglavlje *Realizam i teorija pravednog rata* kulminacija je prethod- nih dvaju, u kojem Buzar vrlo uvjerljivo, kompetentno i argumentirano pokazuje ono što možda najviše zanima praktičnu vanjsku politiku, a to je da su nacionalni interesi koji se žele ostvariti ratovima, kao nastavkom politike drugim sredstvi- ma, dugoročno neodrživi i neostvarivi bez nužnoga pridržavanja pravila (*ius ad bellum, ius in bello* i *ius post bellum*) propisanih teorijom pravednoga rata.

Je li ovim djelom Buzar uspio iznje- driti ono što je najavio: etički priručnik vanjskopolitičkoga djelovanja u ratnim uvjetima? I da i (uvjetno) ne. Akadem- ski gledano knjizi se ne može prigovoriti manjak znanstvene rigoroznosti, nedis- cipliniran pristup ili selektivnost izvora. Dapače, Buzar je vrlo minuciozno i sa metodološkom dosljednošću secirao sve aspekte teme kojom se bavi. Stoga je, akademski govoreći, knjiga uspjeh. To ne znači da je ona podbacila na planu da bude praktičnim priručnikom. Me- dutim, ona u tokove literature praktič- ne politike može učiti tek tada, čega je Buzar svjestan, kada nacionalne države shvate da je pridržavanje teorije pra- vednoga rata i iz nje proizlazeće etike,

od vitalne važnosti za ostvarenje ciljeva ratnim djelovanjem. To, dakako, ne umanjuje njezinu plemenitu namjeru. Dapače, svakidašnja (vanjska) politika vapi za jednim takvim djelom.

Maroje Višić

Ante Marušić, *Max Weber o racionalnosti Zapadne kulture putem religije*. Zagreb: Vlastita naklada Printera, 2017., 178 str.

Ante Marušić (1929.) umirovljeni je redoviti profesor sociologije koji je diplomirao na čistoj filozofiji te se je potom usavršavao u Engleskoj, Njemačkoj i Hrvatskoj susjednim zemljama, a umirovljen je 1998. na zagrebačkom Prirodoslovno–matematičkom fakultetu. Godine 2017. objavio je u Zagrebu knjigu pod naslovom *Max Weber o racionalnosti Zapadne kulture putem religije*. Rezultat je to istraživanja koje je trebao završiti u vrijeme početka Domovinskoga rata i objaviti u Njemačkoj, ali je zbog okolnosti knjiga završena gotovo četvrt stoljeća kasnije. Stoga ne čudi da se referira prvenstveno na starije, ali immanentne autore i o temi koja još uvijek nije suficitarna, a tiče se njegova užega istraživanja sociologije znanja (Webera, Mannheimia i ostalih). U ovom slučaju to se tiče sociologije religije i sociologije racionalnosti (putem religije, a vezano za kulturu kojoj i mi pripadamo u novijoj, odnosno općoj povijesti). Tekst je pregledan, razumljiv i zanimljiv te neutralan, a što se tiče citiranja (na kraju kao nekoć) i metodologije ne bih se usudio mnogo komentirati, osim što je svakako za naglasiti korištenje relevantne literature i gotovo u potpunosti stranih eminentnih autora, čije su teze i članci objedinjeni na raznim mjestima i pretočeni u sažetu, detaljnu i znanstvenu analizu i komparaciju stavova. Sama knjiga sastoji se od prvoga dijela, u ko-

jem je izložena tematska monografija, i drugoga dijela, u kojem su već potpuno objavljeni ili neobjavljeni kraći autorski članci.

Tematsko djelo nema zaključka, nego je on inkorporiran u kratkom uvodu i predgovoru. Tu se naglašava glavna teza rada (Weberova a i autorova) kako je “religija imala značajan afinitet za racionalnost”. Tu se prvenstveno misli na tvrdnju kako je religija bila “jedina i dominantna sila koja je u cijelosti prožimala svijet i život [...] te oblikovala način života i cjelokupnu kulturu. Bila je jedina sila i medij putem kojeg se razvijao proces racionalizacije; jedini način i vrsta racionalizacije.” Misli se prvenstveno na zapadnu kulturu temeljenu na “rimskom pravu, kršćanskoj vjeri i grčkoj filozofiji” te ekonomskom kapitalizmu, pojavama koje su specifične u odnosu na “Orijent”.

Nakon poglavlja *Weberovo sociologijsko gledište* i odvajanja njegove sociologije od filozofije i drugih znanosti kojima se bavio, slijedi poglavlje *Svjetske religije*. Navode se sve velike svjetske religije, a pažnja im se pridaje samo kontekstualno i kratko. U poglavlju *Nastanak religije* spominje se magija kao preteča religije, ali i racionalnosti u “teodiceji patnje”.

Govori se o razvoju preko politeističkih religija i panteona prema monoteizmu, a nakon toga o “nastanku etičke religije” i “religije spasenja”. Poslije toga slijede poglavlja *Načini spasenja* u *Metodici spasenja*, gdje se pravi trodijelba između magijsko–spiritualnih radnji i ceremonija (unutar bogoslužja i svakodnevnice), raznih dobrih društvenih djela i u konačnici “samousavršavanja”, u koje spadaju mistika i askeza. “Rad po pozivu (Beruf) je postao jedini put i način spasenja” i sličniji je askezi nego “odbacivanju svijeta”. S tom reformatorskom strujom i protestantskom etikom, puritanizmom i kalvinizmom, veže